

CRAFTTE

Európai kézművesség
a bronzkorban és ma
Crafting Europe in the
Bronze Age and Today

R

CRAFTER

Európai kézművesség
a bronzkorban és ma
Crafting Europe in the
Bronze Age and Today

R

Kiállítási katalógus
Exhibition catalogue

Déri Múzeum
Debrecen
2019

CRAFTER

Európai kézművesség a bronzkorban és ma /
Crafting Europe in the Bronze Age and Today

Kiállítási katalógus / Exhibition catalogue

Kiadó / Published by:

Déri Múzeum / Déri Museum, Debrecen

Együttműködő partner / Cooperation partner:

Bölcseztudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet / Institute of Archaeology, Research Centre for the Humanities, Budapest

A projekt részvevői / Project partners:

Asociación de Amigos del Yacimiento de La Bastida (ASBA) (Totana, Spanyolország / Spain), Museo ciudad de Mula (Spanyolország / Spain), Universitat Autònoma de Barcelona (Spanyolország / Spain), Landesamt für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt – Landesmuseum für Vorgeschichte (Halle, Németország / Germany), Zavičajni muzej Paraćin (Szerbia / Serbia), EXARC (Leiden, Hollandia / The Netherlands), Bölcseztudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet (Budapest, Magyarország / Hungary), Déri Múzeum (Debrecen, Magyarország / Hungary)

Kiállítási koncepció és látványterv / Exhibition's concept and design: Balogh Csaba

Kiállításrendezés / Arrangement of the exhibition:

Balogh Csaba, Faur Zoltán

Fordítás / Translation: Dani János, Gucsi László, Király Ágnes, Kiss Viktória, Kreiter Attila, Kulcsár Gabriella, Szeverényi Vajk

Szerkesztők / Editors: Dani János, Kulcsár Gabriella

Borító- és kiadványterv / Cover and layout: Nemes Gabriella

© Déri Múzeum, 2019

ISBN 978-615-5560-30-9

Felelős kiadó / Head publisher:

Angi János múzeumigazgató / museum director

Nyomdai munkálatok / Printed by: Alföldi Nyomda Zrt.

Felelős vezető / General manager: György Géza vezérigazgató / chief executive officer

Az Európai Unió
Kreatív Európa programjának
társfinanszírozásával

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Tartalom / Contents

Bevezető / Introduction (<i>Roberto Risch</i>)	5
El Argar (<i>Carlos Velasco Felipe - Claudia Molero Alonso - Eva Celdrán Beltrán - Maria Inés Fregeiro - Miguel Valério - Roberto Risch</i>)	11
Únětice (<i>Bettina Stoll-Tucker - Ralf Schwarz</i>)	17
Vattina (<i>Vesna Vučković</i>)	23
Füzesabony (<i>Dani János - Király Ágnes - Kiss Viktória - Kulcsár Gabriella - Szeverényi Vajk</i>)	29
Nézőpont – A fazekas / Viewpoint – The potter (<i>Gucsi László</i>)	35
Nézőpont – Petrográfia / Viewpoint – Petrography (<i>Kreiter Attila</i>)	41
Fazekasok / Potters	49

BEVEZETŐ

Mintegy 4000 évvel ezelőtt, a bronzkor időszakában az európai társadalmak egy részében mélyreható gazdasági és politikai változások játszódtak le. Nagyobb, állandóbb települések jöttek létre, amelyeken egy újonnan felemelkedő, harcos vezetőréteg irányítása alatt különleges kézművesipar alakult ki. A technológiai tudás átadásában és a művészek, kézművesek mobilitásában megfigyelhető hirtelen növekedés leginkább a fémművesség területén tapasztalható, amely új, specializált fegyverek, ékszerek és eszközök kialakulásához vezetett. Hasonló jelenség figyelhető meg a kerámiaművességben is. Ezekben a bronzkori társadalmakban (Kr. e. 2200–1500 között) közös vonás a szépen felfényezett felületű asztali díszkerámia és a kis ivóedények készítése. Az a tény, hogy ezeket az edényeket az elhunytak sírjaiban is elhelyezték, jól mutatja, hogy társadalmi jelentőségük túlmutatott a háztartásban és az ételfogyasztásban betöltött szerepükön.

A Hajdúsámszon határában talált középső bronzkori fegyverkincs
(Hajdú-Bihar megye, Magyarország)

Middle Bronze Age weapon hoard found near Hajdúsámszon
(Hajdú-Bihar County, Hungary)

Jurás Ákos, Déri Múzeum
Ákos Jurás, Déri Museum

A **CRAFTER** projekt célja a fazekasok és a régészek közötti együttműködés erősítése Magyarországon, Németországban, Spanyolországban és Szerbiában. Munkánk során elkészítjük a legkiemelkedőbb európai bronzkori társadalmak, az **Únětice/Aunjetitz** (Közép-Európa), **Füzesabony/Otomani** (Kárpát-medence), **Vatin/Vattina** (Észak- és Közép-Balkán) és az **El Argar** (Délkelet-Spanyolország) kultúráként ismert közösségek kerámiaedényeit. A Kezeik közt/In Their Hands c. filmben négy rendező mutatja be az egyes régiók kerámia stílusának készítmódját, a múlt és jelen fazekasainak megdöbbentő tudását, ügyességét. A filmben nyilvánvalóvá válnak mind a közös vonások, mind a regionális különbségek. Az újraalkotott edények szerepelnek a kiállításban is, így számunkra is érthetővé és kézzelfoghatóvá válik az az esztétikai érték, amellyel 4000–3500 évvel ezelőtt is rendelkeztek.

**Arany berakásokkal ellátott
bronz égkorong Nebrából**
(Szász-Anhalt tartomány,
Németország)

The Nebra Sky Disk
(Saxony-Anhalt, Middle Germany)

J. Lipták, LDA Szász-Anhalt
J. Lipták, LDA Saxony-Anhalt

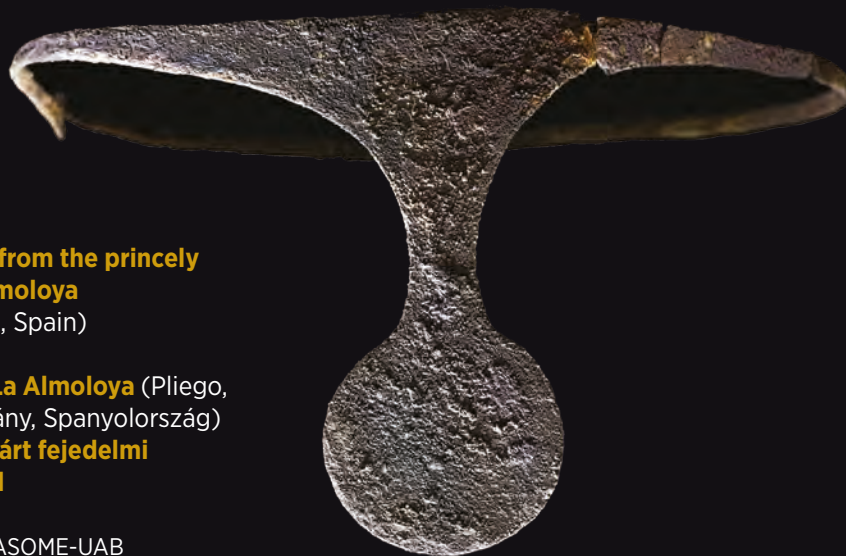
A **CRAFTER** projekt célja a bronzkori társadalmak örökségének és tudásának bemutatása egy tágabb, európai kontextusban. A projekt az Európai Unió Kreatív Európa programja támogatásával kíván új lehetőségeket nyitni a mai fazekasok számára, és felhívni a figyelmet művészetükre, amelyet a globalizáció és az iparosítás kihalással fenyeget. 🗨

INTRODUCTION

Around 4000 years ago, in the Bronze Age, some European societies underwent deep economic and political changes. Larger and more permanent settlements were established, in which exceptional crafts developed under an emerging dominant class of warriors and rulers. The sharp growth in technological transfers and mobility of artisans is most visible in metallurgy, leading to new specialised weapons, ornaments and tools, as well as pottery production. Common to these Bronze Age societies (c. 2200–1500 BC) was the manufacture of highly burnished tableware and small drinking vessels. The placement of these vessels in single burials points to their social importance not only in the preparation and serving of foodstuffs.

Silver diadem from the princely grave of La Almoloya
(Pliego, Murcia, Spain)

Ezüstdiadém La Almoloya (Pliego, Murcia tartomány, Spanyolország)
lelőhelyen feltárt fejedelmi temetkezésből

J. A. Soldevilla, ASOME-UAB

The project **CRAFTER** has sought the collaboration between potters and archaeologists from Germany, Hungary, Serbia, and Spain to understand and recreate handmade pottery from four of the most outstanding European Bronze Age societies. Archaeology refers to these societies as **Únětice** (Central Europe), **Füzesabony/Otomani** (Carpathian Basin), **Vatin** (Central Balkans), and **El Argar** (Southeast Iberia). The exhibition features the main outcomes of this endeavour. In the film *In Their Hands*, four directors document the crafting of the pottery styles in each region, and the striking skills of past and present potters. Common traits but also regional differences in the pottery vessels and the techniques used become apparent. The recreated vessels are also displayed, allowing us to experience the aesthetic value attached to them c. 4000–3500 years ago.

Chain of golden hair rings from Vinča-Belo Brdo,
Belgrade
(Serbia)

Arany hajkarikákból fűzött lánc
Vinča-Belo Brdo, Belgrád lelőhelyről
(Szerbia)

N. Borić, Institute of Archaeology, Belgrade
N. Borić, Régészeti Intézet, Belgrád

CRAFTER has been funded by the Creative Europe programme of the European Union. It seeks to disseminate the heritage and skills of Bronze Age societies in a broad European context, to raise awareness of the work of present-day potters—whose survival is increasingly threatened by industrialisation—and to open new venues for their craft. 🍷

Reviving ceramic vessels of the El Argar society in La Bastida site

Az El Argar közösség kerámiaedényeinek újjáélesztése La Bastida telephelyén

ASBA, Totana

EL ARGAR

Az **El Argar**-kultúra bronzkori közösségei Délkelet-Ibériában éltek Kr. e. 2200 és 1500 között. E csoportok mintegy 650 éves életük során Európa egyik első állami társadalmává fejlődtek, amelyet leginkább egy jól védett magaslati településekből álló hálózat köré szerveztek. Politikai és katonai hatalmának csúcsán a közösség egy kb. 35 000 km²-es területet ellenőrzött, amely megfelel a Tiszántúl teljes területének. Gazdaságuk főleg extenzív esőzéssel földművelésen, és az árpa magaslati telepeken történő tárolásán és újraelosztásán alapult. Jellemző még ezekre a településekre a szigorú szabályok szerinti, településeken belüli temetkezés. A sírba helyezett kerámia és fém-tárgy mellékletek jelezték az egyének nemét, korát és társadalmi helyzetét. A társadalmi egyenlőtlenség és politikai dominancia Kr. e. 1650 körül érte el a csúcsát. Egy évszázaddal később az El Argar közösség összeomlott, feltehetőleg belső társadalmi feszültségek miatt.

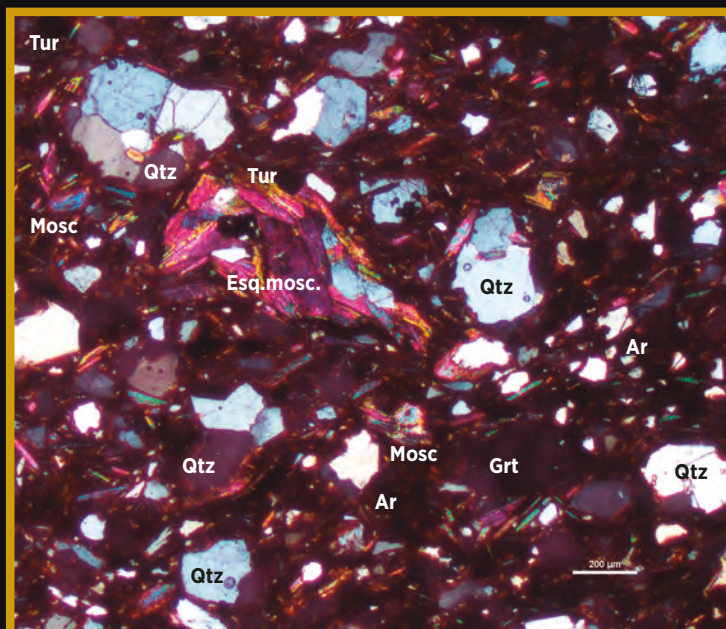

La Almoloya (Pliego, Murcia tartomány) **lelőhelyen feltárt fejedelmi temetkezést rejtő tárolóedény**

Funerary vessel of the princely grave of La Almoloya
(Pliego, Murcia)

J. A. Soldevilla, ASOME-UAB

Fejlődésük teljes időszaka alatt az **El Argar** közösségek csak egy szűk formakincset használtak kerámiaművességükben: nyitott tálak (1. forma), zárt tálak (2. forma), gömbös testű edények (3. forma), S-profilú fazekak (4. forma), erős hasi törésű edény (5. forma), erős hasi törésű, lencse alakú edény (6. forma), kehely forma vékony, hengeres vagy széles, kúpos talppal (7A. és 7B. formák). Az eltört kelyhek letörött talpait gyakran újrahasznosították kis csészékként (8. forma). Minden formára jellemző, hogy fényezett felületűek és teljesen díszítetlenek, szemben a megelőző rézkori időszak gazdagon díszített harang alakú kerámiaedényeivel. Az **El Argar** korszak csúcspontján a kerámiát láthatóan erősen specializált kézművesek készítették, és kizárólag karbonátmentes agyagot használtak, összetört csillámpalával soványítva.

Kerámia vékonycsiszolat polarizációs mikroszkóp alatt készült képe

Agyag (Ar) kvarc (Qtz); muszkovit pala (Esq. mosc.); gránit (Grt); muszkovit csillámpala (Mosc); turmalin (Tur)
Nagyítás: 0,2 mm

Thin section of pottery fragment seen under polarised light

Clay (Ar), quartz (Qtz), muscovite schist (Esq. mosc.), garnet (Grt), muscovite mica (Mosc), tourmaline (Tur)
Graphic scale: 0.2 mm

D. Gómez-Gras, UAB

A gömbölyű aljakat, kúpos testeket és peremeket feltehetőleg sorozatban gyártották és illesztették össze. Ez standardizált termeléshez vezetett, egy-
sleges edénytérfogattal, mint például az akár 300 liter térfogatot is elérő
gabonátároló edények. Az edényeken lévő szervesanyag-maradványok
vizsgálata kimutatta az állati zsírok, fenyőgyanta és méhviasz jelenlétét
ezekben az edényekben. 🏠

La Bastida (Murcia tartomány) **5 hektáros településének 3D rekonstrukciója**
3D reconstruction of five ha large settlement of La Bastida (Murcia)

A modellt készítették: D. Méndez és C. Velasco
Model created by: D. Méndez and C. Velasco

EL ARGAR

El Argar defines a Bronze Age society, which spread over south-east Iberia between 2200–1550 BC. It developed over its 650 years of existence into one of the first states in Europe, organised mainly through a network of well-protected hilltop settlements. At the height of its political and military expansion, it controlled a territory of c. 35,000 km², equivalent to present-day Belgium. The economy of **El Argar** was mainly based on extensive dry-land farming and the storage and distribution of barley in large hilltop settlements. Another feature of these settlements is a highly normative intramural burial practice. Specific grave offerings of pottery and metals were used to differentiate individuals according to their sex, age, and social class. Social inequality and political domination reached its peak around 1650 BC. **El Argar** collapsed a century later, probably due to social upheaval.

Throughout its entire development, **El Argar** potters crafted a restricted range of pottery types: open bowls (Form 1), closed bowls (Form 2), globular vessels (Form 3), S-shaped pots (Form 4), carinated pots (Form 5), carinated lenticular vessels (Form 6), and chalice-shaped vessels with either a thin cylindrical or a wide conical foot (Form 7A & B). The conical feet of broken chalices were frequently reused as small cups (Form 8).

**Chalice-shaped vessel from
grave 882 of El Argar**
(Cuevas, Almería)

Kehely alakú edény El Argar
(Almería tartomány) **lelőhely
882. számú sírjából**

J. A. Soldevilla, ASOME-UAB

Characteristic of all these shapes is their well-burnished surface and, in marked contrast with the Bell Beaker pottery of the Copper Age, the avoidance of decorative motifs. During the apogee of El Argar, pottery seems to have been produced by highly specialised crafters, which exclusively used non-carbonated clays, mixed with a temper of ground mica schist. The spherical bases, conical bodies, and rims were probably produced and assembled in series. This led to a standardised production of pots with established volumes, including grain storage vessels with up to 300 litres capacity. Residue analyses have also confirmed the presence of animal fats, pine resins, and beeswax in the pots. 🍷

**Aerial photography of the
La Almoloya fortified settlement**
(Pliego, Murcia, Spain)

**A La Almoloya erődített település
légifelvétele**
(Pliego, Murcia tartomány,
Spanyolország)

ASOME-UAB

ÚNĚTICE

Az **Únětice-kultúra** kora bronzkori csoportjai Közép-Németország, Dél-Lengyelország, Csehország, Morvaország, Szlovákia és Alsó-Ausztria területén éltek Kr. e. 2200 és 1550 között. A kutatások jelenlegi állása szerint az **Únětice** közösségek Közép-Németországban (Szász-Anhalt és Thüringia tartományok) 650 éves történetük során feltehetőleg Európa egyik első államává fejlődtek, amelyet egy rétegzett társadalom, a főnökök szakrális legitimációja és a több száz bronzfegyverből, főleg baltákból álló kincsleletek által megtestesített katonai hatalom tartott fenn.

Únětice edények hét különböző lelőhelyről Szász-Anhalt tartományból, amelyek mintául szolgáltak a mai fazekasmester számára

Set of Únětice vessels from seven different sites in Saxony-Anhalt which served as models for the potter

A. Hörentrup, LDA Szász-Anhalt
A. Hörentrup, LDA Saxony-Anhalt

Az **Únětice** gazdasági rendszer főként a szlovákiai rézérc kitermelésére alapuló fémművességre, valamint a bronztárgyak és a Halle/Saale régióból származó só kereskedelmére épült. A bronztárgyakat főként észak felé szállították borostyánért és egyéb, ismeretlen árukért cserébe.

A társadalmi egyenlőtlenség és politikai hatalom a Kr. e. 18. század során tetőzött, ezt követően az **Únětice** társadalom hanyatlásnak indult, részben a közösségek elvándorlásának köszönhetően.

Fejlődése során az **Únětice** kézművesség néhány edényformára szorítkozott: különböző méretű csészek (1. forma), korsók (2. forma), bütyökfüles edények (3. forma), tálak (4. forma) és tárolóedények (5. forma). A csészék készítése az elegáns, erős hasi törésű formák létrehozásában teljesedett ki Kr. e. 1975 és 1775 között. Ezt követően, a hagyományos kerámiaformákhoz képest a Věteřov-kultúrától kölcsönzött új kerámiaformák jelentek meg, mely késői jelenség az Únětice-kultúra délkeleti ágából eredt.

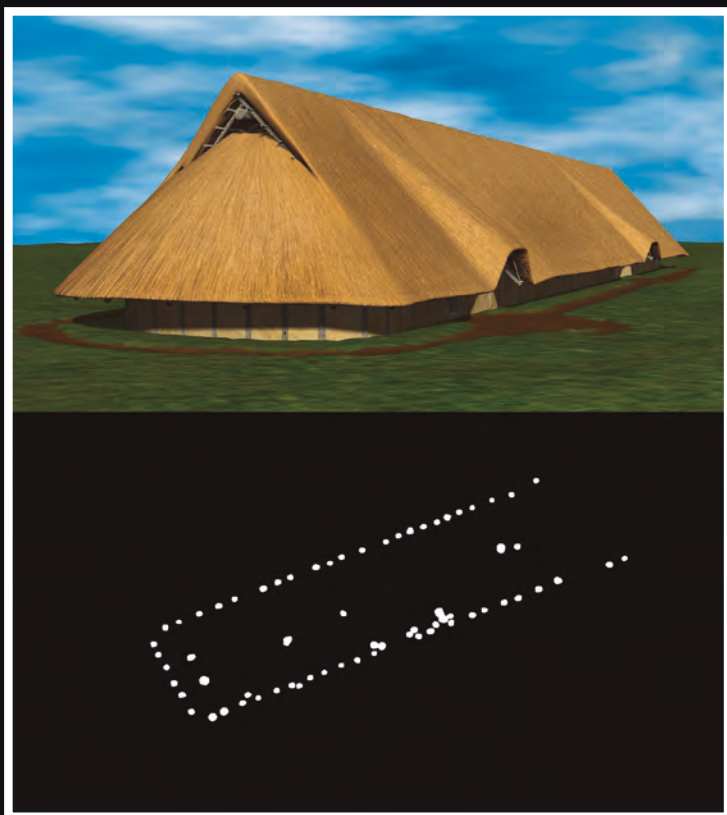
**Klasszikus Únětice
csészek Bottendorfból**
(Türingia tartomány)

**Classic Únětice cups from
Bottendorf**
(Thuringia)

J. Lipták, LDA Szász-Anhalt
J. Lipták, LDA Saxony-Anhalt

A nyersanyagok folyamatban lévő vizsgálata miatt a fazekasok által használt agyag előkészítésének folyamata még nem ismert. Az edények kézzel, faze-kaskorong nélkül készültek finom agyagból; felületük simított, néha fényezett. Néhány edénytöredéket már elemeztek lipid- és más zsírmadványok szempontjából. Ennek alapján egy 13 literes tárolóedény tejet tartalmazott, míg egy csészében sertézsírt tároltak. 🍵

**Hosszú lakóház nyomai és rekonstrukciója
Benzingerode lelőhelyen**
(Szász-Anhalt tartomány)

**Early Bronze Age long-house from
Benzingerode**
(Saxony-Anhalt)

Digitális rekonstrukció: J. Brauer/S. Schwerdtfeger
Digital reconstruction: J. Brauer/S. Schwerdtfeger

ÚNĚTICE

Únětice defines an Early Bronze Age society which spread over middle Germany, southern Poland, Bohemia, Moravia, Slovakia, and Lower Austria between 2200 and 1550 BC. Current research indicates a possible development of the **Únětice** society in middle Germany (Saxony-Anhalt and Thuringia) over its 650 years of existence into one of the first states in Europe, maintained by a stratified society, sacral legitimization of the chiefs, and military power expressed in hoards of many hundreds of copper weapons, dominantly axes. Mountains and forests and the influence of different indigenous peoples preceding it furthered the evolution of regional groups.

Obermoellern, pottery ensemble from a grave comprising two jugs (one fragmented), two cups and one bowl, 2200–2125 BC

Obermoellern, két korsóból, két csészeből és egy tálból álló edénykészlet temetkezésből, Kr. e. 2200–2125

J. Lipták, LDA Saxony-Anhalt

J. Lipták, LDA Szász-Anhalt

Únětice economic power was mainly based on metallurgy exploiting the Slovakian mountain ore deposits, and the trade of copper artefacts and boiled salt cakes from the Halle (Saale) region. Fine copper artefacts were sold mainly to the North in exchange for amber and other unknown goods.

Increasing social inequality and political domination peaked in the advanced 18th century BC, after which **Únětice** society declined, at least in part due to emigrations.

Throughout its development, **Únětice** craftsmanship was restricted to certain pottery types: cups of different sizes (Form 1), jugs (Form 2), beakers with lugs or ears (Form 3), bowls (Form 4), and storage vessels (Form 5). The crafting of cups culminated in elegant carinated shapes between 1775 and 1775 BC. Thereafter a shift in pottery occurred from traditional products to new wares adopted from the Věteřov culture, a younger offspring of the south-eastern branch of the Únětice culture.

Halberstadt, footed cup of the so-called classical type, 1775–1775 BC

Halberstadt, az Únětice-kultúra klasszikus, lábas csészetípusa, Kr. e. 1775–1775

J. Lipták, LDA Saxony-Anhalt
J. Lipták, LDA Szász-Anhalt

Because of pending mineral investigations, the process of working up the potter's clay is not yet known. Evidently the vessels are handmade, consist of fine argil, and have a smoothed and sometimes burnished surface. Some sherds have been analysed for lipids: One large storage vessel of 13 litre capacity proved to contain milk and one cup pure lard.

Benzingerode, graphic 3D reconstruction of the framework of the housewall and roof of a long house of the Únětice culture

Benzingerode, az Únětice-kultúra egyik hosszúházának szerkezeti 3D-s rekonstrukciója

Graphics by J. Brauer, LDA Saxony-Anhalt
Grafika: J. Brauer, LDA Szász-Anhalt

VATTINA

A **Vattina** egy középső bronzkori közösség, amely az Alföld déli részét, a Száva alsó folyásának vidékét és a Dunától délre fekvő, ma Szerbiához tartozó területeket foglalta el Kr. e. 2000 és 1500 között. A **Vattina** közösségek feltételezhetően egy erősen tagolt törzsi társadalomban éltek. Erődített tell települések (többrétegű lakódombok) hálózata ellenőrizte e stratégiailag fontos régiót, amely a Közép-Európát a Fekete-tengerrel és a Mediterráneummal összekötő fő útvonal része. Az 1–3 hektár nagyságú tell településeket körülvevő termékeny alluviális síkság földművelést és állattartást tett lehetővé. A fémtárgyak viszonylagos bőségét figyelhetjük meg, és élénk kapcsolat állt fenn az Égeikummal a Kr. e. 1750–1500 időszakban; mindezek virágzó gazdaságra, különböző nyersanyagok, kész áruk és az emberek fokozott mobilitására utalnak.

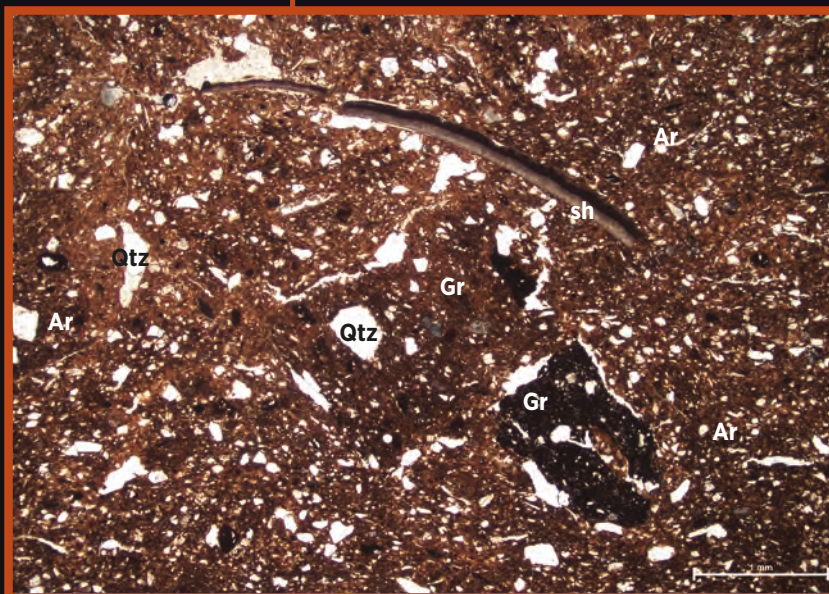
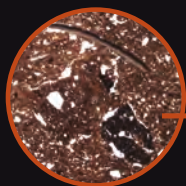
**Kétfülű kantharosz Omoljica lelőhelyről.
Ez szolgált mintául a mai fazekas számára**

**Two-handed kantharos, site of Omoljica.
It served as models for the potter**

N. Borić, Régészeti Intézet, Belgrád
N. Borić, Institute of Archaeology, Belgrade,

A képzett kézművesek változatos edényformákat készítettek, amelyek minőségüknek, formáiknak és díszítésüknek köszönhetően a **Vattina** társadalom szimbólumaivá váltak. Az ismert edényformák többek között: füles vagy fül nélküli ivóedények (kantharoszok, korsók, széles szájú bögrék), tálak, kis és nagy amforák, fazekak, pithoszok, kettős edények és ovális formájú „csónakedények”. Néhány edény, például az egy- és kétfülű korsók különleges formájúak: ívelt és szögletes edénytest, valamint hosszú fülek kombinációjából születtek.

Vékonycsiszolat Vattina kerámiából, Omoljica lelőhelyről

Agyag (Ar), tört kerámia (grog) (Gr), kvarc (Qtz) és bioklaszt (Sh)

Petrographic thin section of Vatin pottery from Omoljica, Serbia

Clay (Ar), grog (Gr), quartz (Qtz) & bioclast (Sh)

D. Gómez-Gras, UAB

A Vattina edényekre a finomra őrölt kerámiatöredékekkel és kvarchomokkal kevert nyersanyag a jellemző. A kerámiában megtalálható elpusztult élőlények mészvázainak megjelenése arra utal, hogy az agyagot a tell települések körüli alluviális lerakódásokból nyerték. A fazekasok fényezéssel, karcolással, kannelúrázással és pecsételéssel díszítették a termékeiket, hogy egyedivé tegyék szépségüket. A kerámiakészítés egyedi stílusai segítségével regionális különbségek is kifejezhetővé váltak a Vattina társadalmon belül. 🐾

A bosuti Vattina tell-település (lakódomb)
Vatin tell settlement of Bosut
Szerbia / Serbia

Aleksandar Roman, fotó forrása: Aleksandar Roman gyűjteménye
Aleksandar Roman, photo source: collection of Aleksandar Roman

VATTINA

Vatin refers to a Bronze Age culture which occupied the southern part of the Pannonian Plain, including the area along the lower Sava River and south of the Danube, between 2000 to 1500 cal BC. It is assumed that **Vatin** developed a tribal and hierarchical social system. A network of fortified tell type settlements controlled this strategic region, which lies on the main route from central Europe to the Black Sea and the Mediterranean. The broad alluvial plains surrounding the broad alluvial plains surrounding the 1- to 3-hectare large tell settlements enabled a rich agriculture and husbandry. Metal finds are found in some abundance, while intensive contacts with the Aegean world between 1750-1500 BC indicate a strong economy and circulation of goods and people.

Small two-handled kantharos, site of Omoljica. It served as models for the potter

Kis, kétfülű kantharos, Omoljica lelőhelyről. Ez szolgált mintául a mai fazekas számára

N. Borić, Institute of Archaeology, Belgrade
N. Borić, Régészeti Intézet, Belgrád

Skilled artisans produced a notable variety of vessels, characterising **Vatin** culture by their quality, shapes, and decoration. The different forms can be classified as handled or handleless beakers (*kantharoi*, jugs, and beaker-cups), bowls, small and large amphorae, pots, pithoi, double vessels, and elliptical boat-shaped vessels. Some of these vessels, such as the one- and two-handled beakers, exhibit exceptional forms manufactured by combining curved and angular shapes of receptacle and handles.

Small two-handled kantharos, site of Omoljica. It served as models for the potter

Kis, kétfülű kantharos, Omoljica lelőhelyről. Ez szolgált mintául a mai fazekas számára

N. Borić, Institute of Archaeology, Belgrade
N. Borić, Régészeti Intézet, Belgrád

Vatin pottery is characterised by the use of a non-carbonated clay mixed with finely ground grog and quartz. The occasional presence of bioclasts indicates that the clays were obtained from alluvial deposits around the tell settlements. Artisans applied burnishing, incision, channelling, and imprinting to decorate their products and to give additional specificity to their beauty. Particular styles in pottery making allowed the expression of regional differences within the Vatin culture. 🐾

Multi layered Bronze Age settlement of Židovar

Vršac district (Serbia)

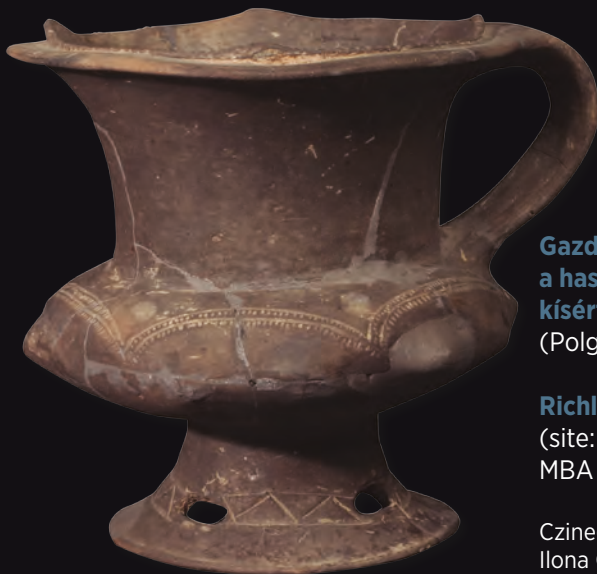
Židovar bronzkori tell település

Versec (Szerbia)

FÜZESABONY

A **Füzesabony**-kultúra speciális középső bronzkori kerámia stílus: gazdagon díszített, sajátos technikával készített, egyedi edényformák összessége. Nagy területen terjedt el Kis-Lengyelország hegyvidékeitől az északkelet-magyarországi és nyugat-romániai Bihari-síkságig a Kr. e. 1900–1450 közötti évszázadokban.

A névadó lelőhely Füzesabony-Öregdomb. A hasonló romániai lelőhelyek feltárását követő hosszú kutatástörténeti viták eredményeként Ottomány-Füzesabony-kultúrkomplexumnak nevezik jelenleg e kerámiastílust.

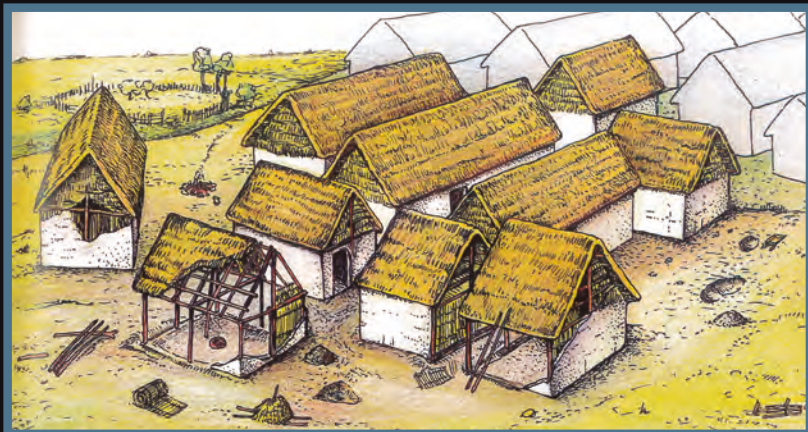
**Gazdagon díszített talpas korsó,
a hasi részen bekarcolással és árkolással
kísért spirálbütykökkel**
(Polgár-Kenderföld, Majoros-tanya)

Richly decorated handled jug
(site: Polgár-Kenderföld, Majoros-tanya
MBA cemetery)

Czinegéné Kiss Ilona, Déri Múzeum
Ilona Czinegéné Kiss, Déri Museum

A kultúra közösségeinek legnagyobb falvai az ún. tell települések: hosszú időn át lakott, a földművelő életmód során kialakult többrétegű lakódombok. A tellek gyakran kereskedelmi útvonalak csomópontjaiban helyezkednek el; az erődített középső települési maghoz kiterjedt, egyrétegű külső települési rész csatlakozik. A lakóházak általában oszlopszerkezetes, fonott-paticsfalú épületek voltak.

A **Füzesabony** stílusú kerámiát használó közösségek nagy, olykor 1200 síros temetőbe temették halottaikat. Az egységes és szigorú rítusú, korhasztásos temetkezéseket rejtő temetők a falvaktól gyakran kb. 1 km-en belül, azoktól rendszerint természetes határral, például egy patakkal elválasztva helyezkedtek el. A kései, ún. koszideri korszakban, Kr. e. 1600–1450 között, a hamvasztásos temetkezések is megjelentek. A temetőben rendkívül gazdag, arany és borostyán ékszerekkel, továbbá bronzfegyverekkel és -eszközökkel felszerelt sírok is megtalálhatók.

A névadó Füzesabony-Öregdomb tell település rajzi rekonstrukciója

Reconstruction of the eponymous Füzesabony-Öregdomb tell settlement

Rajzi rekonstrukció: Dékány Ágoston & Lacza Márta
Drawn by Ágoston Dékány & Márta Lacza

A **Füzesabony** stílusú kerámiaedények kézzel készültek, helyi agyagból, szalag- és hurkatechnikával. A dísedények mindig fényezett, redukációs égetéssel készített, sötét színű kerámiák. A korsók, bögrék és dístálak anyagában az agyagot finomra tört kerámiatöredékekkel (grog) és/vagy homokkal keverték. A durva kerámia, pl. főzőedények/fazekak, amforák, mély tálak felületét soha nem fényezték, nyersanyagukat kerámiázúsalékkal soványították.

A **Füzesabony** stílusú kerámia legjellemzőbb elemei a plasztikus, árkolt vagy bekarcolt díszítések. A korsók és tálak sajátos díszítőelemei a körülárkolt bütyökdíszek, vagy egymásba kapcsolódó hullámvonalak (ún. futóspirálok). A díszített tálak alján gyakran látunk körbeárkolt bütyköket, melyek kozmológiai jelentést is hordozhatnak. A díszítések és formák nagy változosságának, valamint a kézi készítestechnológiának köszönhetően nincs két egyforma füzesabonyi stílusú edény. 🍵

**Tard-Tatárdomb erősített
tell településéről készült
légifelvétel**

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

**Aerial photo of the fortified
Füzesabony tell of Tard-Tatárdomb**
(Borsod-Abaúj-Zemplén County)

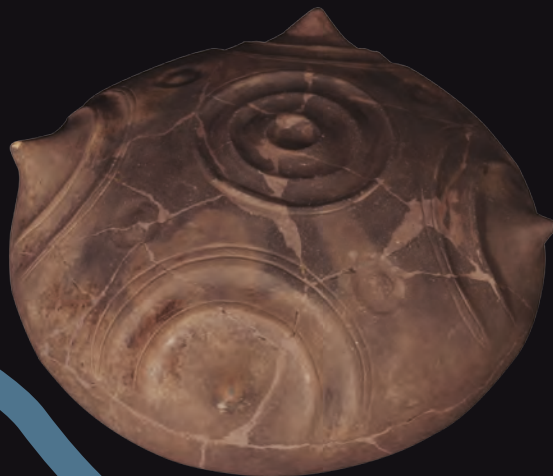
Civertan Bt., P. Fischl Klára szívességéből
Courtesy of the Civertan Bt
and Klára P. Fischl

FÜZESABONY

The name **Füzesabony** refers to a specific ceramic style: a combination of unique vessel forms, very rich ornamentation and a specific manufacturing technique. The style was in use from 1900–1450 BC, covering a vast territory from the hilly Lesser Poland to the plain Bihar Region in Northeastern Hungary and Western Romania.

Following a long history of research since the first excavations at the eponymous settlement at **Füzesabony**, Hungary and other research at similar Romanian sites, nowadays most scholars call this whole Middle Bronze Age stylistic group “Otomani-Füzesabony Cultural Complex”.

Bowl with inverted rim, its bottom ornamented by motifs made up of channelled knobs

(site: Polgár-Kenderföld, Majoros-tanya MBA cemetery)

Körülárkolt bütykökből álló motívummal díszített aljú, behúzott peremű tál
(Polgár-Kenderföld, Majoros-tanya)

Ilona Czinegéné Kiss, Déri Museum
Czinegéné Kiss Ilona, Déri Múzeum

The largest settlements of these communities were the so-called tells: multilayer sites created by a long, intensive sedentary way of life. Tell settlements situated at the chokepoints of trade routes have a fortified, stratified inner core, often surrounded by an extensive, single-layer settlement part. Houses usually had a timber-framed structure and wattle-and-daub walls.

Communities using **Füzesabony** pottery founded extended cemeteries with over 1200 graves. In most cases, the cemeteries consist of graves with a uniform and strict inhumation burial rite, were located within 1 km from the tell settlements, separated by natural landmarks (e.g. a brook). Cremated burials appeared in the late, so-called Koszider period, ca. 1600–1450 BC. The cemeteries often include extremely rich burials accompanied by gold or amber jewels, as well as bronze tools and weapons.

"Beer-mug" decorated with chanelled, incised running spirals and bowl with knob-legs and special incised ornamentation

(site: Polgár-Kenderföld, Majoros-tanya MBA cemetery)

Árkolással és bekarcolással kísért spirál-motívummal díszített „söröskorsó” és egy karcolt motívumokkal díszített büttyöklábas tál

(Polgár-Kenderföld, Majoros-tanya)

Ilona Czinegéné Kiss, Déri Museum
Czinegéné Kiss Ilona, Déri Múzeum

Füzesabony style pottery was made by hand from locally available clays, with slab and coil building techniques. Fine pottery is always a highly burnished, dark ware (fired under reducing conditions). The clay for such jugs, cups and ornamental bowls was tempered with grog (finely ground pottery fragments) and/ or sand. Coarse ware (e.g. cooking pots, amphorae or deep bowls) are never burnished. They are manufactured from clay tempered with grog.

The most characteristic feature of **Füzesabony** style pottery is the use of plastic, often organic, channelled or incised ornamental motifs. Pointed knobs surrounded by round channelling, or intertwined wavy lines (so-called ‘running spirals’) are typical motifs on jugs and bowls. The bottom of the ornamental bowls often display knobs with channelling in a concentric composition, which may even bear cosmological meanings. Due to the large variability of ornaments and forms, and the hand-made technique, there are practically no two identical vessels within the **Füzesabony** style.

**Aerial photo of Novaj-Földvár
fortified tell settlement**
(Borsod-Abaúj-Zemplén County)

**Novaj-Földvár erődített tell
település légi felvétele**
(Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

From courtesy of the Civertan Bt
and Klára P. Fischl
Civertan Bt. és P. Fischl Klára
szívességéből

NÉZŐPONT – A FAZEKAS

Eszközök

Az őskori fazekasok eszközei simító eszközök, melyek készülhettek bordacsontokból vagy falapokból. Lapos kavicsokat és kagylókat szintén használhattak a simítási műveletekhez. A díszítést ugyancsak csontból és fából készült hegyes pálcikák segítségével alakították ki. A felületek fényezéséhez sima felületű folyami kavics a legalkalmasabb, mely szinte minden régészeti lelőhelyen megtalálható.

Formázás

A füzesabonyi fazekasok a kisebb edényeket akár egy tömbből nyomkodással, a nagyobbakat agyaghurkák vagy agyagszalagok felrakásával formázták.

Tálak formázása

Az ívelt aljú tálakat valószínűleg egy gömbszelet alakú formába nyomkodva formázták. Következő lépésben a behajló peremüket alkotó részt dolgozták hozzájuk.

Az edények fülei

Az edények füleit gyakran csapolással erősítették a tárgyakhoz a formázásuk során.

Felületkezelés

A durvább kivitelű főző- és tárolóedényekkel ellentétben a finomabb kivitelű, fogyasztást szolgáló tálak, korsók, bögrék felületeit az említett eszközökkel gondosan elsimították. Ezeket a száradásuk során többször újra kézbe vették, hogy a megfelelő műveleteket elvégezhesék rajtuk.

Díszítés

Plasztikus díszek – bemélyített minták – a felület fényezése

A díszeket alkotó bütyköket rakták rá először az edények felületeire, majd az agyag bőrkemény állapotában az árkolt díszeket simították be. Ezután a vékonyabb vonalakat karcolták, simították a felületbe, végül kavicssal fényezték fel az edényeiket, azoknak csillogó megjelenést biztosítva.

Égetés

Az égetést gödörben vagy kemencében végezték, de erre jelenleg nincs régészeti bizonyítékunk. A projektben a kemencét választottuk a használata által biztosítható kisebb selejtarány miatt.

Fotók: felületkezelés, díszítés, égetés: Gucsi László; formázás: Király Ágnes

VIEWPOINT – THE POTTER

Tools

Smoothing tools of prehistoric potters were usually made of animal ribs or wooden boards. Flat pebbles and shells could be used for finishing operations as well. The decoration was also made with pointed bone or wooden sticks. The most suitable tool for polishing surfaces is a smooth river pebble, found at almost every archaeological site.

Shaping

The potters of the Füzesabony culture shaped their vessels by hand: by pinching balls of clay (smaller pieces) or by creating coils or joining slabs (larger pieces).

Shaping of the bowls

Round-bottom bowls were probably moulded into a semi-spherical shape. In the next step, potters probably worked on the part that formed their curved rim.

Handles

Handles were often attached to the pots by tenons during the shaping process.

Surface treatment

In contrast to coarser cookware and containers, finer serving bowls, jugs and mugs were carefully smoothed with the aforementioned tools. They were held in the hand several times during the drying process, so that the potters could perform the appropriate finishing operations.

Decoration

Plastic ornaments – channelled decorations – burnished surfaces

Usually, the ornamental knobs were first placed on the surface of the pots, and then, in the leather-hard state of the clay, channelled motifs were smoothed in. Thereafter, thinner lines were incised or smoothed, and finally, the surface of the vessels were burnished with pebbles to give them a shiny appearance.

Firing

The firing was carried out in a pit or kiln, but at present, we have no archaeological evidence for either. In the project, we chose a clay furnace due to the lower waste rate that can be ensured by its use.

Photos: surface treatment, decoration, firing: László Gucsi; shaping: Ágnes Király

NÉZŐPONT – PETROGRÁFIA

A Füzesabony-kultúra kerámiaanyagát nagyon nagy formagazdagság jellemezi, szépen csavart spirális díszítéssel és bonyolult díszítéskombinációkkal. A gyönyörűen kidolgozott kerámiaedények a korszak csúcstechnológiáját képviselték.

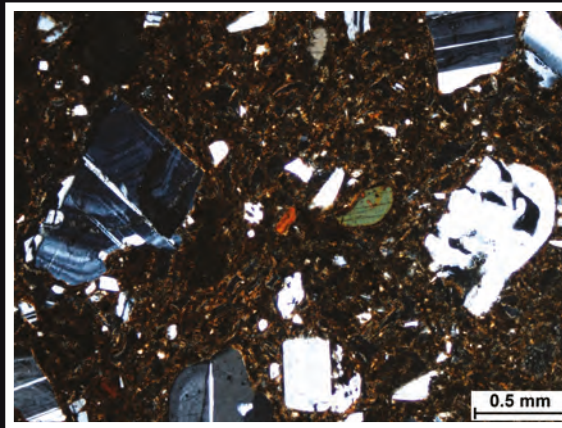

Füzesabony-Öregdomb, tál, mély tál, bögre
Régész: Szathmári Ildikó (Magyar Nemzeti Múzeum), fotó: Dabasi András (Magyar Nemzeti Múzeum)

Éppen ezért nagyon kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen nyersanyagból készültek, van-e különbség a gazdagon díszített és díszítetlen kerámiák nyersanyagában, a díszítettek készültek-e erre szakosodott műhelyekben esetleg speciálisan erre a célra választott nyersanyagokból.

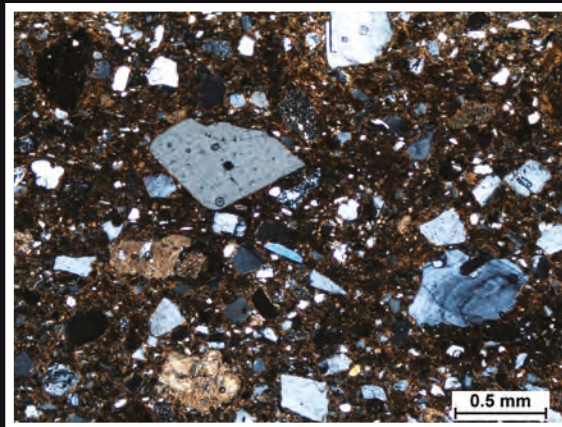
A Magyar Nemzeti Múzeum Alkalmazott Természettudományi Laboratóriuma vizsgálta a Füzesabony-Öregdombról származó kerámiák nyersanyagát. A Füzesabony-kultúra névadó tell településén 1931-1937 között és 1976-ban végeztek régészeti feltárásokat.

A vizsgálatok alapján egyértelmű, hogy a gazdagon díszített kerámiák is helyi nyersanyagokból készültek, a kerámiák összetevői a területen megtalálható negyedidőszaki folyóvízi üledékekből és vulkáni hordalékból származhatnak.

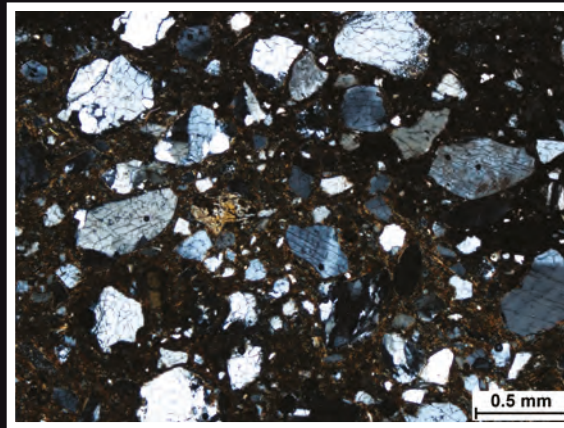

Homokos-aprókavicsos nyersanyagú edény, +N, 40x
petrográfiai elemzés: Kreiter Attila (MNM)

A vizsgált kerámiák legnagyobb része erősen homokos nyersanyagú, és még a gondosan díszített és fényezett tálak nagy része is közepes–durva nyersanyagból készült a tell fennállása alatt. Ez a nyersanyag igen komoly kihívást jelenthetett a készítőknél a díszítéskor és fényezéséskor. A durvább nyersanyagok használata azért érdekes, mert eddigi vizsgálataink alapján a középső bronzkorra nem jellemző az ilyen nyersanyaghasználat.

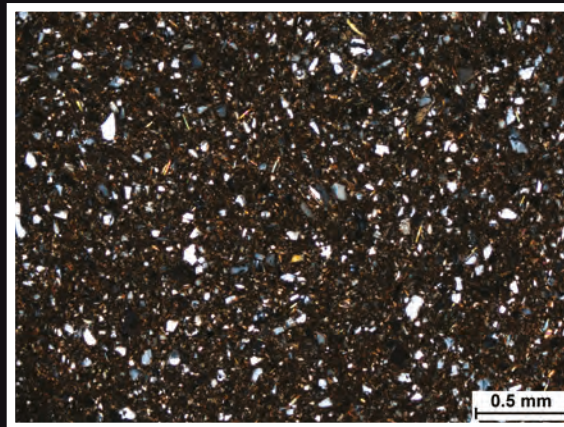

Homokos-aprókavicsos nyersanyagú tál, +N, 40x

Homokos-aprókavicsos nyersanyagú tál, +N, 40x

Finom nyersanyagok is rendelkezésre álltak, és ilyen nyersanyagokból is készültek díszes edények, de inkább a durvább nyersanyagokat preferálták. Főleg a bögrék, korsók és csuprok készítéséhez használtak ilyen finomabb, akár soványítás nélküli nyersanyagokat, de ezek a kerámiatípusok is előfordulnak durva soványítással.

Nagyon finom nyersanyagú korsó, +N, 40x

Meglepetésünkre a legdíszesebb edények nyersanyaga sem utal arra, hogy specialisták készítették volna őket erre szakosodott műhelyekben. A vizsgálataink jelen állása alapján az tűnik valószínűleg, hogy számos fazekas készítette őket, valószínűleg háztartási szinten. Talán ennek köszönhető a nagy forma- és díszítésbeli gazdagságuk.

Ezek az eredmények némileg ellentmondanak a várakozásunknak, mert ilyen csúcsmínőségű kerámiák esetében azt vártuk, hogy azok specializált műhelyekben készültek, de ez valószínűleg nem így van. Ez azt is jelenti, hogy a Füzesabony-kultúra társadalma nem rendelkezett szervezett, központi irányítású specializált kerámiakészítéssel. Ugyanakkor az eredmények jól illeszkednek más bronzkori lelőhelyeken tapasztaltakhoz, hiszen máshol sem figyelhető meg komolyabb szervezettség a kerámiakészítés tekintetében.

VIEWPOINT – PETROGRAPHY

The ceramic assemblage of the Füzesabony culture is characterised by very high variability in vessel forms with garland decoration and with complex combinations of decorations. These well-made, fine vessels represent a very high quality in this period.

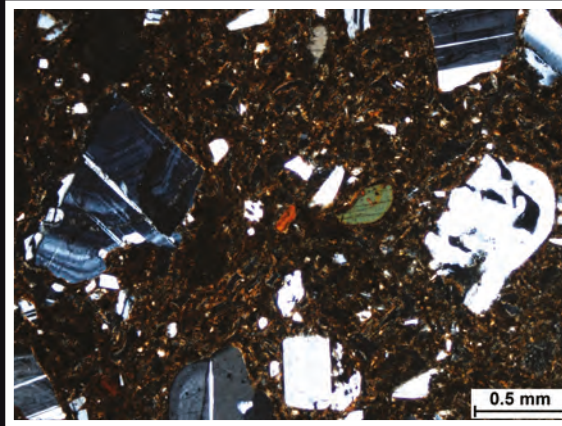

Füzesabony-Öregdomb, bowl, deep bowl, mug
Archaeologist: Ildikó Szathmári (Hungarian National Museum), photo: András Dabasi (Hungarian National Museum)

For this reason, we were very much interested in the raw materials of vessels, whether there are differences between the raw materials of richly decorated and undecorated vessels, and if richly decorated vessels were made from specialised raw materials and/or by specialists.

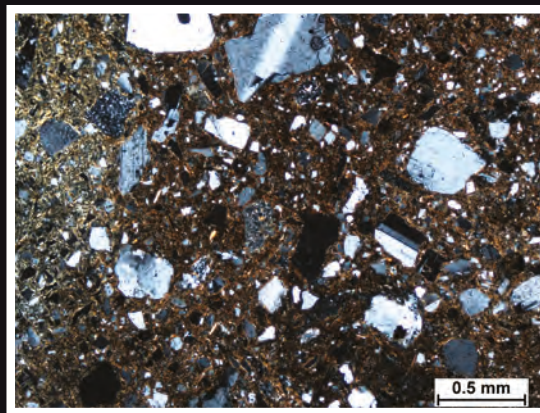
The petrographic analysis of ceramics from Füzesabony-Öregdomb was carried out in the Laboratory for Applied Research of the Hungarian National Museum. Archaeological excavation was carried out at the eponymous site of the Füzesabony culture between 1931 and 1937 and in 1976.

According to the results of petrographic analysis, it became apparent that the most finely decorated vessels were also made locally from local raw materials. The inclusions of these ceramics appear in local quaternary river sediments and volcanic alluviums.

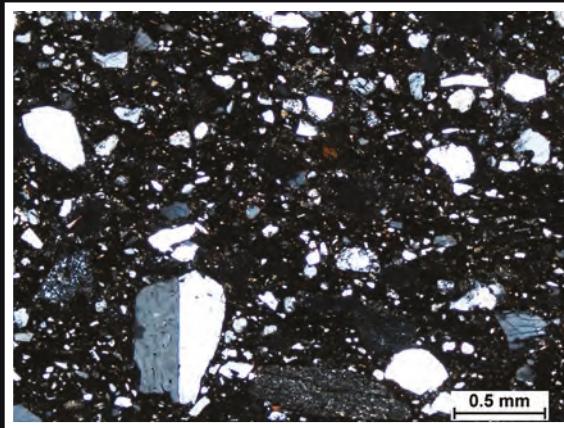

Vessel with sand and pebble inclusions, +N, 40x
petrographic analysis: Attila Kreiter (HNM)

The majority of the analysed ceramics have highly sandy raw materials and even the thoroughly decorated and highly burnished bowls were made from medium to coarse raw materials all through the life span of the tell settlement. From the potters' perspective, these raw materials with large inclusions posed a real challenge during decoration and burnishing since coarse inclusions hindered these processes. The common appearance of coarse raw materials at this site is intriguing because according to our previous ceramic analyses, such raw materials are not characteristic of the Middle Bronze Age.

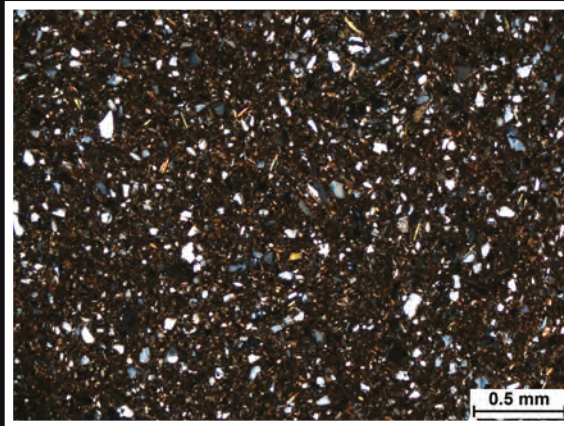

Bowl with sand and pebble inclusions, +N, 40x

Bowl with sand and pebble inclusions, +N, 40x

Fine raw materials were also available and were used for finely decorated vessels; nevertheless, potters still preferred coarser raw materials. Mainly cups, jars and mugs were made from fine raw materials, even without tempering, but they also appear with coarse tempering.

Jar with very fine raw material, +N, 40x

It came as a surprise that the raw materials of the most well-decorated vessels do not indicate that they were made by specialists in specialised workshops. According to the current results, it seems likely that these finely decorated vessels were made by several potters, possibly at a household level, rather than in specialised workshops. Perhaps this is the reason for the high variability in the forms and decorations of tablewares.

These results somewhat contradict our anticipations, because in the case of such top quality vessels it was suspected that they were made in specialised workshops, but this was probably not the case. This may also mean that the society of the Füzesabony culture did not have a well-organised, centralised and specialised ceramic production. Nevertheless, these results fit well in other Bronze Age results, since at other sites we did not observe well-organised ceramic production either.

FAZEKASOK / POTTERS

Gucsi László (Magyarország)

1973-ban születtem Dunaújvárosban. Ötévesen agyagoztam először a Duna-parton, saját magam által „bányászott” agyaggal, pecázás közben. Tinédzserként a Golubov Gábor által vezetett fazekas szakkörre jártam. A régészettel 12 évesen megismerkedve elkezdtem újraalkotni az őskori kerámiaedényeket is. A mai napig közel 1500 tárgyat alkottam. Dolgoztam a nehéziparban, a vendéglátásban is, de rajzolóként, restaurátorként és ásatási technikusként is. Tárgyalkotó művészként azt vallom, hogy szavak helyett beszéljenek a formák, motívumok, felületek, hangulatok. Amennyiben ez bárkit is megérint valamilyen módon, akkor alkotóként betölthetem a „Közvetítő” szerepét a bronzkor és a jelenkor emberei között. Mindenkinek köszönöm, aki ebben segített, támogatott!

László Gucsi (Hungary)

I was born in Dunaújváros in 1973. I was five years old when I first clayed my own „mined” clay at the Danube while I was fishing. I was a teenager when I went to the pottery profession led by Gábor Golubov. I became acquainted with archeology at the age of 12 and then began to rebuild the prehistoric ceramic vessels. To date, I have made nearly 1,500 objects. I worked in heavy industry, hospitality, but also as a drawer, restorer and excavation technician.

My statement as a creative artist: let's leave the shapes, motives, surfaces and atmospheres prevail instead of words. I am so happy if this can touch anybody, than I fulfilled my role in this intermediation between the legacy of people of the Bronze Age, and the contemporary people. Thank you to everyone who helped and supported me in this work!

Bellón Műhely (Spanyolország)

A Bellón Műhely története a 18. század végére nyúlik vissza. A délkelet-spanyolországi Totana városában alapított családi fazekasműhely hagyományosan szállító- és tárolóedények készítésére specializálódott. Az iparosodás nyomán bekövetkezett jelentős változások miatt azonban ma már leginkább dísztárgyakat és – különösen az ibér festett kerámia által inspirált – műtárgymásokat készítenek.

A Bellón-dinasztia tagjai tagadhatatlanul elköteleződtek a korong és az ecset mellett, ám ettől függetlenül az őskori, kézzel készített kerámiák világában is otthonosan mozognak. A Barcelonai Autonóm Egyetemmel együttműködve nélkülözhetetlen szerepet töltenek be La Bastida (El Argar kultúra) szabadtéri régészeti múzeumának kialakításában. Annak érdekében, hogy a látogatók el tudják képzelni és át tudják élni a lelőhely bronzkori lakóinak mindennapjait, a Bellónok készítik el az egykor raktározásra és temetkezési célokra is használt, ma az épületrekonstrukciók padlója alól előbukkanó, tekintélyes méretű tárolóedények másolatait.

Talán az agyaggal való szoros kapcsolatukból fakad az is, hogy a család tagjai örömmel fedezik fel mesterségük és szakértelmük további dimenzióit. Kísérleti régészekkel való együttműködésük tudományos bizonyítékokkal is igazolta, hogy a tűz (másodlagos égés) teljesen megváltoztathatja a régészek által feltárt kerámiatöredékek eredeti színét.

<http://www.bellonalfareros.com>

Bellón Workshop (Spain)

The family company Bellón Alfareros goes back to the late 18th century in the city of Totana (southeast Spain). Traditionally, they produced transport and storage vessels. However, because of major changes brought about by industrialisation, they now elaborate ornamental pottery and exquisite replicas of, and original pieces inspired by, historical objects, especially painted Iberian pottery.

The Bellón have a close, undeniable relationship with the wheel and the brush, but they also know very well the world of prehistoric handmade pottery. One may stress their collaboration with the Universitat Autònoma de Barcelona in the musealisation of the Argaric site of La Bastida. To help visitors imagine and understand the way of life of this Bronze Age society, they produce replicas of the impressive large jars that served both as storage vessels and funerary containers, which nowadays stand out at the settlement.

Perhaps as a result of their close relationship with the materials, the Bellón family explores other dimensions of their trade and skills. Their collaboration with specialists in experimental archaeological research has helped demonstrate scientifically that fire may completely alter the original colouring of the pottery found by archaeologists in excavations.

<http://www.bellonalfareros.com>

Hernández Műhely (Spanyolország)

A délkelet-spanyolországi Totana városa számos fazekas dinasztiájáról híres. Úgy tűnik, hogy a Hernández család minden tagja a génjeiben hordozza a mesterség iránti vágyat – és aki csak ismeri őket, az tudja, hogy ez bizony nem túlzás. Más totanai családokhoz hasonlóan az ő történetük is az iparosodást követően megváltozott fogyasztói igényeket tükrözi: ma főként dísz- és kültéri kerámiák készítésével foglalkoznak. A 21. század eleji gazdasági válság újabb változást hozott a család életében:

manapság a Hernández Műhely tevékenysége tanfolyamokkal, műtárgymásolatok készítésével és a helyi fazekasipar történetét bemutató műhelylátogatásokkal is bővült. Érdeklődésük a mai Totana járás területének őskori története iránt valódi és megkérdőjelezhetetlen. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy oktatóműhelyük egyik szegletében a Hernández család megépítette egy bronzkori (El Argar) ház másolatát is. A család a Barcelonai Autonóm Egyetem által La Bastida lelőhelyen – ugyancsak oktatási, de kísérleti régészeti céllal is – elkészített bronzkori házrekonstrukció berendezéséhez is több edénymásolattal járult hozzá. Jelenleg arra törekednek, hogy reprodukálják a nagy méretű bronzkori tárolóedények készítésekor és kiégetésekor alkalmazott, négyezer éves technikákat.

<http://www.hernandezalfareros.info/index.html>

Hernández Workshop (Spain)

Totana (southeast Spain) is a city prolific in families of potters. Among the Hernández family, everyone seems to carry in their genes the calling for this profession, and it only takes knowing them to realise this is not an exaggeration. Like other families in Totana, their history is one of shift in production in response to industrialisation, and they now produce mainly ornamental and garden pottery.

But the economic crisis at the beginning of this century also entailed another change. Nowadays, the activities of Hernández Alfareros include educational workshops, the reproduction of archaeological objects and guided tours in their facilities, where they tell the story of their trade in its local context.

Their interest in the prehistoric past of the territory of present-day Totana is genuine and unquestionable. Proof of it is the fact that the Hernández family built an educational replica of an El Argar house at their workshop. And when the Universitat Autònoma de Barcelona built a replica of an El Argar house at the very site of La Bastida—both for educational and experimental purposes—the Hernández contributed as furnishings several reproductions of ceramic vessels. More recently, the family is seeking to replicate the techniques involved in the making and firing of large storage jars as employed by Argaric potters approximately 4,000 years ago.

<http://www.hernandezalfareros.info/index.html>

Pedro Navarro Díaz (Spanyolország)

Totana (Délkelet-Spanyolország), a Fazekasok Városa számos autodidakta keramikusnak is otthont ad. Az ilyen mesterek egyike Pedro Navarro Díaz, az ASBA egyik alapító tagja is, akit hajthatatlan kíváncsisága és a megfigyelés ereje által fűtött két szenvedélye terelt erre az útra: a régészet és a kézművesség. A gyakorlással töltött hosszú évek során valósággal tökélyre fejlesztette a kézzel formált El Argar edények – többek között az igen nehezen elkészíthető 6-os forma, vagyis a lencse alakú palackok – készítését.

Pedro szorgalmas önkéntesként vesz részt az ASBA munkájában (például kosztümös idegenvezetésekben őskori fazekasként találkozhatunk vele), illetve ő a főszereplője a CRAFTER projekt során elkészült *In Their Hands* című dokumentumfilm El Argar kultúráját bemutató részének is. Manapság az argarikus tárolóedények (4-es forma) eredeti égetési technikáival kapcsolatos kísérleteket tervez.

Pedro Navarro Díaz (Spain)

The City of Potters, Totana (Southeast Spain), is also home to self-made artists. This is the case of Pedro Navarro Díaz, co-founding member of ASBA. Fed by his unrelenting curiosity and powers of observation, two great passions have guided him: archaeology and handcrafts. With years of practice, he has managed to reproduce faithfully the handmade El Argar pottery—including the fabrication of Form 6, a lentil-shape vessel which is very difficult to manufacture.

Pedro is a diligent volunteer in the activities of ASBA (for instance, the theatrical guided tours in which he incarnated a prehistoric potter) and the protagonist of the El Argar chapter of the documentary *In Their Hands* produced in the framework of CRAFTER. More recently, he intends to do experiments aimed at approaching the original firing techniques of the large Argaric storage vessels of Form 4.

Dejan Jovanović (Szerbia)

Dejan Jovanovic a szerbiai Paraćinban született 1967-ben. A Belgrádi Egyetem Iparművészeti és Design Tanszékén végzett (Kerámia és Üveg Tanszak) 1995-ben. 1996 óta az ULUPUDS szervezet tagja. Paraćinban él és dolgozik. Számos egyéni és csoportos kiállításon vett részt Szerbiában és külföldön is, kerámia szobrokkal és korongolt használati edényekkel. Az utóbbi években a Begrádi Régészeti Intézettel és Paraćini Múzeummal való együttműködés felkeltette az érdeklődését a régészet iránt. Az említett intézményekkel közös munka nyomán került kapcsolatba újkőkori kerámia leletekkel a drenovaci régészeti lelőhelyen. Lenyűgözte a tárgyak változatos-sága és szépsége, ahogyan a készítési technológiájuk is. Emellett foglalkozik a szerbiai 14. és 15. századi középkori fazekassággal is. Lelkesedik ez utóbbi, rendkívüli szépségű kerámia formáiért és díszítéseieért. E tapasztalatok révén munkáira nagy hatással van a régmúlt kerámiaművészége.

Dejan Jovanović (Serbia)

Dejan Jovanović was born in Paraćin, Serbia, in 1967. He graduated from the Faculty of Applied Arts and Design (Ceramics and Glass department) at Belgrade University in 1995. He has been a member of ULUPUDS since 1996. He lives and works in Paraćin. He has participated in many group and individual exhibitions in Serbia and abroad, in the area of ceramics sculptures and utilizable ceramics made on pottery wheel. In recent years he has been interested in archeology through the cooperation with the Insitute of Archeology in Belgrade and the Local Museum of Paraćin. Working with these institutions he comes across neolithic artefacts at the archeological site of Drenovac. He is fascinated by the abudndance and beauty of forms as well as technics and technology of production. His other interest is Serbian 14th and 15th century medieval ceramics. In terms of latter he is keen on the ornaments and forms of these immensely beautiful artefacts. Thanks to this experience his works are increasingly inspired by past ceramics.

Beatrix Weißflog (Németország)

1960-ban született, a középiskolai évek végén 1979-ben érettségizett Halléban (Saale). A Burg Giebichenstein Kunsthochschule (Halle) Egyetem Szépművészeti és Design kara kerámiaszakának elvégzését követően a fazekasságra specializálódva folytatta tanulmányait az Egyetem fazekasműhelyében Bürgelben (Thüringia), és 1979–81 között gyakorlott fazekasként végzett. 1981–86 között Martin Wetzel professzor irányítása alatt folytatta tanulmányait és keramikusként végzett. 1986–89 között posztgraduális tanulmányokat folytatott a szobrászat területén Bernd Göbel professzor segítségével. Ezt követően szabadúszóként dolgozott nemzetközi kiállítási projektekben (pl.: nemzetközi kerámiabiennálék Faenza-ban (Olaszország); Aveiro-ban (Portugália), illetve Kassel és Kahla nemzetközi porcelán workshopjaiban vett részt. Figuratív és építészeti munkákban és iskolai projektekben is közreműködött (pl.: az Alte Brennerei Niemberg e.V. szoborpark). 2016-óta iskolai osztályokban tanít.

Beatrix Weißflog (Germany)

Born in 1960, school and Abitur 1979 in Halle (Saale), after passing the qualifying examination for the field of ceramics at the Faculty of Fine and Applied Arts of the University of Industrial Design Burg Giebichenstein Halle learning the potter's craft within the so-called preparatory course 1979-81 in the University's pottery workshop in Bürgel/Thuringia finishing with the qualification as skilled worker in pottery, 1981-86 ceramic studies with professor Martin Wetzel, graduating with a diploma in ceramics, 1986-89 postgraduate studies in the field of sculpture with professor Bernd Göbel, then freelance work with participations in exhibitions (e.g. international ceramic biennials in Faenza /Italy, Aveiro /Portugal) and in international workshops at Kassel and Kahla (porcelain), figurative and architectural work, project work with schools (Sculpture Park Alte Brennerei Niemberg e.V.), since 2016 teaching art classes at school.

